

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено обґрунтуванню доцільності та ефективності використання творів сучасного мистецтва у процесі естетичного виховання студентів педагогічних вузів. Визначено та описано методи що підвищують ефективність використання виховного потенціалу сучасного мистецтва у позанавчальній діяльності майбутніх вчителів.

Ключові слова: сучасне мистецтво, естетичне виховання, методи, студенти.

Художня культура світу за допомогою чуттєво-виховної сили мистецтва має неосяжний потенціал у напрямку естетичного виховання майбутнього педагога як сучасної освіченої людини, моральної особистості, яка прагне до створення та збереження надбань власної та зарубіжної культури, вміє і бажає жити в мирі з представниками інших культур і будувати своє життя і відносини за законами краси.

В естетичному вихованні студентів педагогічних вузів засобами зарубіжної художньої культури у позанавчальній діяльності вважаємо за потрібне зацентувати на використанні матеріалів стосовно сучасного мистецтва, вивчення якого надасть можливості студентам бути одночасно свідком та "творцем" того, що відбувається сьогодні.

Сучасне – це "те, що існує, відбувається, живе тепер, нині...відповідає вимогам свого часу, викликане його потребами, яке привертає до себе увагу, цікаве для всіх тепер... актуальне, злободенне" [1, с.1220].

Спираючись на це визначення сучасного, можемо зробити висновок, що сучасне мистецтво – це творче відображення сьогодення, яке відповідає потребам нинішнього розвитку людства, тематика творів якого викликана актуальними проблемами.

Англійський культуролог С.Леш у своїй праці "Соціологія постмодернізму" визначає сучасне мистецтво як саму реальність (pure reality), наголошуючи на його ролі надавати людям можливості замислитись над проблемами сучасного суспільства загалом та питаннями, пов'язаними із самим собою [2, с.14].

Виховання динамічної, обізнаної, гармонійно розвиненої особистості ХХІ століття є неможливим без залучення її до всіх багатств сучасної художньої культури, яка безперервно розвивається в умовах сьогоденішнього глобалізованого суспільства.

Досить складно пояснити молоді важливість мистецтва у житті людини, базуючись лише на прикладах класичного мистецтва, яке, безперечно, є бездонним кладязем мудрості, вічних цінностей та краси. В свою чергу, сучасне мистецтво здатне поділитися зі студентом досвідом існування в атмосфері сучасності, віддзеркалюючи знайомі події, проблеми, образи, ідеали, тим самим, начебто спілкуючись з молодими людьми однією мовою.

Сучасні митці пронизані духом сьогодення, наділені духовною та творчою силою, яка надає їм можливості обирати та привертати увагу глядача саме до тих суттєвих моментів, з яких і складається саме життя. Їхні твори, віддзеркалюючи сучасність, можуть допомогти майбутнім педагогам якщо не знайти відповіді на питання, притаманні їх віку: "Хто ми є?", "Ким ми стаємо?", "Як жити/пізнавати/діяти?", "Яка роль людини у житті?", "Яке значення подій, що відбуваються?", то хоча б побачити творчий пошук у цьому напрямку митців-сучасників, які доводять до глядача своє бачення через твори.

Мистецтво сьогодні розвивається у глобальному, культурно різноманітному, технологічно розвиненому світі і є динамічною комбінацією матеріалів, методів, понять та тем, що кидають виклик традиційним правилам та уявленням про мистецтво загалом. Еклектичне та різноманітне сучасне мистецтво не наслідує єдиних принципів ідеології та єдиних характерних рис. Воно сприймається студентами як щось нове, незрозуміле, незвичне, зовсім не схоже на традиційне. Отже, в умовах безперервного оновлення

художньо-виразних засобів виникає проблема відсутності досвіду сприйняття сучасної культури, яка спирається на інші, порівняно з класичною художньою культурою, принципи організації художньої експресії та вимагає від реципієнта вирішення нових, незвичних для його досвіду сприймання задач.

Завдання педагога полягає в тому, щоб навчити сприймати, активно сприяти розвитку естетичного смаку, звернути увагу на те цінне і перспективне, що є у складному та суперечливому сучасному мистецтві.

Англійські викладачі Хелен Чармен та Мішель Росс підкреслюють важливість правильної інтерпретації сучасних творів мистецтва та наголошують на розумінні того факту, що викладання сучасного візуального мистецтва вимагає альтернативного підходу до його розуміння, бо сучасні твори, на відміну від класичних, можуть мати декілька тлумачень, які продукуються самим глядачем, що виключає можливість передачі смислових значень того чи іншого твору від викладача до студента і вимагає глибокого творчого поринання та аналізу від самого реципієнта [3, с.26].

Для розвитку навичок інтерпретації творів сучасного мистецтва пропонуємо застосовувати методи, які базуються на обговоренні та дискусіях стосовно творів, і, безперечно, мають неocenений виховний вплив на молодь, допомагають виявити різні погляди і розвивати критичне мислення. Відкриті для різних інтерпретацій змісту студентами саме суперечливі твори мистецтва, дивлячись на які, іноді виникає питання чи мистецтво це взагалі, вони надають можливість поділитися своїми ідеями з однокурсниками, споглядати, як різні люди реагують на твори мистецтва та провокують обговорення ролі мистецтва у сьогоднішньому житті.

Сучасне мистецтво – мистецтво сьогодення, творцями якого є люди, які живуть поруч у ХХІ столітті, разом з нами переживаючи ті самі події, що й глядачі. Твори митців-сучасників можна порівняти із креативною відповіддю суспільства на прекрасні та потворні прояви нашого століття.

Знайомство із сучасним мистецтвом у позанавчальній діяльності є необхідним для розширення мистецтвознавчого тезаурусу студентів, збагачення їх вміння сприймати нове, неординарне та набуття досвіду судження про культуру нашого часу, навчання бачити те особливе, що віддзеркалює в собі ідейні та художні протиріччя, які саме і є образним змістом нашої епохи.

Необхідність вивчення взірців сучасної культури підкреслює російський музикознавець Ю. Холопов: "У наш час так само необхідно ставлення до традиції як до живої діючої сили, без перетворення прогресивних досягнень минулого в догми, що затуляють дороги життю, яке іде вперед. Традиція – це культура. Але традиції без сучасності – це мертва культура"[4, с.4].

Митці сьогодення аналізують дійсність й видають свою відповідь на неї у вигляді нових творів, які вражають, привертають увагу та заряджають інтелект людини новими ідеями, прагненнями. Твори соціального характеру (французький вуличний художник Djan, норвезький художник Долк Лундгрєн, фотограф Ян Сміт, Бенксі та ін), як правило, відтворюють події та соціальні проблеми ХХІ століття, їх основною метою є привернення уваги глядача до проблем сучасності, виховання небайдужості до чужих проблем, тому вони не завжди оперують естетично гарними символами, адже мистецтво є лише відображенням суспільного життя, яке сьогодні вирує не завжди гідними реаліями.

Феноменом сучасного мистецтва соціального характеру в Україні стало виникнення "Мистецтва майдану". Під час важких подій революції знаходилося місце і для самовираження учасників Євромайдану. Серед барикад стояв "Мистецький Барбакан", на стінах якого можна було спостерігати репродукції картин таких художників, як Іван Семесюк, Олекса Манн, Андрій Єрмоленко. На Барбакані постійно збираються поети і письменники, які проводили публічні читання. Цікавим вираженням повстанського духу були арт-шоломи, які стали одним із символів мирного протесту громадян (художники

розмалювали понад 100 будівельних шоломів, які захищали протестувальників від куль та побоїв).

Іншим способом наддає протесту індивідуальність стала акція "Щитопис" в Українському домі, під час якої 23 художники розмалювали бойові щити для активістів Самооборони Майдану. Найбільшого резонансу набуло те, що львів'янин – Маркіян Мацех, поставив фортепіано перед "Беркутом". Фотографія, де сам хлопець вперше грає для силовиків музику Шопена, облетіла увесь світ. Про революцію з музикою писали десятки світових видань.

Ці всі факти свідчать про те, що мистецтво не може стояти осторонь соціально-історичних подій розвитку людства, бо воно водночас є відображенням дійсності і натхненням до змін. Як зазначає Л.Виготський, "неможливо й уявити собі, яку роль у переплавлюванні людини покликано буде відігравати мистецтво, які вже існуючі, але бездіяльнісні в нашому організмі сили воно закликатиме до формування нової людини. Безсумнівним є тільки те, що в цьому процесі мистецтво скаже найвагомніше слово. Без нового мистецтва не буде нової людини"[5, с. 264].

Для підвищення ефективності естетичного виховання студентів у процесі навчання зарубіжної художньої культури, доцільним вважаємо використання методів: поваги до особистості, методу звернення до почуття, бесіда та диспут, метод проблемної ситуації, індивідуальної та групової творчої роботи.

Використання методу *поваги до особистості* є особливо необхідним під час обговорення творів мистецтва, етичних проблем, що відтворено автором у артефакті. Для формування естетичної культури молоді базовим є щирість студента та відповідне ставлення до нього викладача та колективу. Саме висловлювання власних вражень, переживань та думок студентів, а не сліпе повторення нав'язаної педагогом точки зору надасть можливість викладачу спрямувати естетичний розвиток особистості у вірному напрямку. Кожна думка має бути почута та обговорена, бо саме так педагогу вдасться побачити справжній рівень естетичного розвитку вихованця, вчасно скоригувати помилкові судження. Повага до дитини охоплює та пронизує всю систему відносин та спілкування з нею, формує особистість, сповнену людською гідністю, гуманістичною свідомістю, звичками чемного культурного, поважного відношення до інших. Повага вихователя до дітей реалізується у педагогічній культурі відносин: прояву уваги, терплячому вислуховуванні дітей; залученні їх до обговорення та прийняття важливих рішень, врахуванні дитячих настроїв та думок, наданні самостійності.

Вважаємо, що естетичне виховання студентів на творах мистецтва та у процесі художньої діяльності (в рамках позанавчальної діяльності) є можливим лише за умови використання *методу звернення до почуття* (до совісті, гідності, співпереживання, до свідомості). Мистецтво, загалом, викликає емоційний відгук тільки після інтелектуального сприйняття. Вдумливе споглядання творів мистецтва, якому передуює описання культурно-історичних умов появи твору, має супроводжуватися обговоренням, поясненням викладача, зверненням до почуттів студентів. Такий підхід сприятиме більш емоційному естетичному відгуку майбутніх вчителів та збільшує виховний вплив мистецтва на формування духовних якостей студентів.

О. Леонт'єв зазначає, що "на відміну від пізнавальних процесів емоції і почуття – це відображення не самих предметів та явищ дійсності, а того відношення, в якому вони перебувають до потреб і мотивів діяльності людини" [6, с. 336]. Отже, необхідно зауважити, що молодь може сприймати одні й ті самі твори по-різному, спираючись на власний життєвий досвід та душевний стан. Тому під час естетичного виховання студентів засобами зарубіжної художньої культури у позанавчальній діяльності необхідними є методи виховного впливу, які вимагають від вихователя не просте нав'язування догм, а спонукають до обговорення, роздумів, почуттів, самостійного пошуку відповідей на вічні питання і як результат – формування морально-естетичних уподобань. Такими методами, на нашу думку, є *бесіда та диспут*, які передбачають вільний обмін думками, колективне обговорення

естетичних проблем, в результаті якого формуються естетичні погляди, судження, уподобання. У ході диспуту студенти відстоюють свою точку зору. Аргументований виступ майбутнього педагога базується на рівні його інформованості, ерудиції, культури. Обмін думками та фактами збагачує мистецький тезаурус, розвиває логічне мислення, вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки. Для успішної реалізації цих методів в естетичному вихованні засобами зарубіжної художньої культури у позанавчальній діяльності, пропонуємо залучати студентів до обговорення та оцінки мистецьких пам'яток; заздалегідь готувати запитання, що спонукають до роздумів; спрямовувати розмову в потрібне русло; поважати думку кожного; обирати теми для обговорення відповідно до інтересів молоді та виховних задач педагога. Треба пам'ятати, що для успішної бесіди або диспуту необхідною умовою є атмосфера невимушеності, довіри, всі мають почувати себе рівними, ніхто не повинен повчати. Вважаємо, що використання методів диспуту та бесіди в естетичному вихованні сприяє формуванню вміння студентів формулювати, висловлювати та відстоювати власні думки; вихованню естетичної культури.

Іншим важливим методом естетичного виховання, на нашу думку, є *метод проблемної ситуації* – певний психічний стан або інтелектуальне напруження, що виникає при неможливості пояснити цікаве явище, факт, процес за допомогою відомих знань та виконати необхідну дію відомим способом.

В основі проблемної ситуації – здивування, занепокоєність тим, що новий факт протирічить накопиченим знанням, точніше, не може бути пояснений з їх допомогою.

Як зазначає С. Рубінштейн, "мислення завжди починається з проблеми, або запитання, із здивування або протиріччя. Цією проблемною ситуацією визначається залучення особистості у процес мислення" [15, с.86].

Сформульована проблемна ситуація завершується запитанням викладача, що підштовхує студентів до роздумів, пошуків вірної відповіді. Для успішної реалізації методу проблемної ситуації вчитель повинен досягти того, щоб студент:

- дійсно відчув певну теоретичну або практичну трудність;
- сформулював проблему або усвідомив сформульовану викладачем;
- захотів вирішити цю проблему та зміг це зробити.

Одна з особливостей естетичного виховання засобами зарубіжної художньої культури є художньо-творчий характер викладення матеріалу, де до творчості залучається не тільки викладач (у підборі цікавих форм, методів, фактів), а й студенти, натхнені мистецтвом. Естетичне виховання, насамперед, направлене на реалізацію творчого потенціалу молоді, її самовираження. Для продуктивної реалізації естетичного виховання засобами зарубіжної художньої культури необхідним є *метод індивідуальної та групової творчої роботи*. Завдяки спонуканню та залученню студентів до творчості у різноманітних стилях та напрямках розкривається внутрішній світ майбутнього педагога, набуваються нові навички, формується естетичний смак, а завдяки пережитому задоволенню від творчості – естетична потреба.

Колективна ж творчість надає можливість кожному обрати справу до душі, яку можна організувати, зробити краще, ніж інші, проявити себе, утвердитись у колективі. Крім того, колективна творчість розвиває інтерес до спільної справи, сприяє формуванню відповідних навичок і вмінь, розвитку інтелекту, обміну думками та ідеями.

Передбачаємо, що в результаті впровадження у процес естетичного виховання студентів засобами зарубіжної художньої культури творів сучасного мистецтва, студенти зможуть сформувати естетичне бачення світу, розширити світогляд та мистецтвознавчий тезаурус, набути естетичної культури, стати гідними представниками полікультурного глобалізованого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад. І голов. Ред. В.Т. Бусел. – К; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002 – 1440 с.
2. Lash.S Sociology of Postmodernism , London and New York Routledge1992 p 14

3. Charman, H., Ross, M. (2006). Contemporary Art and the Role of Interpretation: Reflections from Tate Modern's Summer Institute for Teachers. *International Journal of Art Design Education*, 1, 28 – 41.
4. Холопов Ю.Н., Холопова В.Н. Антон Веберн: Жизнь и творчество.-М.: Сов. композитор, 1984. – 319 с
5. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С.Выготский. – М.: Просвещение, 1991. – 91с
6. Леонтьев А. Эмоции и чувства. – М., 1956. – с.336
7. Рубинштейн С. Основы общей психологии. – М., 1946. – 347 с.

Батрак Т.В.

**СОВРЕМЕННОЕ ИСКУССТВО КАК СРЕДСТВО ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ
СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ В ВНЕУЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

Статья посвящена обоснованию целесообразности и эффективности использования произведений современного искусства в процессе эстетического воспитания студентов педагогических вузов. Определены и описаны методы повышающие эффективность использования воспитательного потенциала современного искусства во внеучебной деятельности будущих учителей.

Ключевые слова: современное искусство, эстетическое воспитание, методы, студенты.

Farmhand T.V

**CONTEMPORARY ART AS A TOOL AESTHETIC EDUCATION OF STUDENTS OF
PEDAGOGICAL UNIVERSITIES IN EXTRACURRICULAR ACTIVITIES**

The article is devoted to the rationale and effectiveness of contemporary art in the aesthetic education of students of pedagogical universities. It identifies and describes methods that increase the efficiency of the educational potential of contemporary art in extra-curricular activities of future teachers.

Key words: contemporary art, aesthetic education methods, students.

УДК 373.018.213.1-053.6

Галич Т.В.

**ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА
НА СИСТЕМУ "БАТЬКИ-ДИТИ"**

Статтю присвячено проблемам родинного виховання в умовах сучасного інформаційного суспільства, впливу неконтрольованого потоку інформації на взаємини в родині та становлення дитячої особистості.

Ключові слова: інформація, особистість, родинне виховання, батьки.

Соціальна ситуація розвитку дитини в нашій країні сьогодні характеризується особливою драматизацією. Окрім економічних негараздів і політичної нестабільності, дегуманізації суспільних зв'язків та кризи сім'ї, соціального сирітства та криміналізації суспільства, сучасна епоха ставить завищені вимоги до фізичного, психологічного та морального здоров'я маленького громадянина.

Розуміння явища "інформаційного суспільства", про яке все частіше говорять, передбачає й об'єктивну оцінку його негативних проявів. Ейфорія, викликана комфортом життя, що несуть інформаційні технології, не дає нам осмислити загрози, небезпеку, тобто переключує розуміння того, що відбувається.

Інформаційне суспільство – те, в якому більшість працюючих займається виготовленням, зберіганням, обробкою та реалізацією інформації. Це визначило провідне місце інформації в соціальних процесах, в тому числі й у вихованні. Криза сучасної родини співпала з демографічною кризою, високим відсотком розлучень, економічними проблемами, – все це знижує цінність дитинства в нашому суспільстві. За таких умов спостерігається